

Foregående Odense amt.

II. Rugaards-Amt.

Rugaards-Amt grændser mod Norden til Beltet; mod Vesten til Vends-Herred og Baag-Herred; men mod Sønden og Østen indsluttes det af Odense-Amt. Paa de fleste Steder falder Grunden noget sandig. Rugaards Skove har tilforn været store og overflødige, men siden de bleve bortsolgte, ere de meget formindskede. Af Strandfisk falder i dette Amt skøn Forraad for dem, som boe ved Havet. Udi dette Amt ligger det Grevskab Gyldensteen, og den Kiøbstæd Bogense. Dette Amt bestaaer ikkun af et eeneste Herred, som er

F. Skoubye-Herred.

Skoubye-Herred indbefatter eet Kiøbstædsogn og 11 Landsbye-Kirkesogne, hvilke ere: 1) Bogense-Kiøbstædsogn; 2) Skoubye-Sogn; 3) Vigerslev-Sogn; 4) Veflinge Sogn; 5) Æilbye-Sogn; 6) Meelbye-Sogn; 7) Syndersøe-Sogn; 8) Guldbierg-Sogn;

9) Sandager-Sogn; 10) Særslev-Sogn; 11) Haarslev-Sogn; og 12) Oure-Sogn eller Orte-Sogn.

Vi merke nu hvert Sogn især:

1) **Bogense-Kiøbstædsogn.**

Bogense eller Bovense, en Søekiøbstæd, beliggende 3 Mile fra Odense mod Nordvest, 3 Mile fra Middelfart, 10 Mile fra Svendborg, 7 Mile fra Faaborg og 4 Mile fra Assens, ved en Fiord, kaldet Bogense-Fiord, som løber ind fra det store Belt, og gjør vel en sikker Havn, men kun for smaa, Fartøier, da Vandet ei er dybt nok. Egnen, hvori denne Kiøbstæd ligger, kaldes Nørre-Sletten eller Sletting, som den gemene Mand har siden kaldet Bogense-Kiøbing.

Byens Kirke, St. Nikolai kaldet, er en Korskirke og ligger ved Stranden; den er bygt Aar 1406, har en smuk Altertavle og Prædikestoel. Byens latinske Skole blev afskaffet Aar 1740. Raadhuset har et Taarn med Klokke, og er en Levning af St. Annæ-Kloster. De Reisende, som ville forkorte deres Vei til Jylland, lade sig fra denne Bye ved en Transportbaad oversætte til Klakring ved Palstgaard i Jylland, som er næsten to Mile, hvorved spares en Omvei af 9 Mile. Saadan en Transportbaad koster om Sommeren een Rigsdaler, og om Vinteren to Daler.

Byens Næring er Avling og Handling med Korn og Fedevahre, Dynevaar og hiemmegiort Tøi, hvoraf en Mængde her i Egnen forfærdiges, og udføres til Norge og Kiøbenhavn. Byens Marker bestaaer af 81 Gaardseiere og nogle Jorder og Engbund, og er frugtbart Kornland. Man avler ogsaa en stor Mængde dansk Kommen, saa og gule Rødder, som formedelst deres gode Smag føres vidt omkring, og kaldes Bogense-Rosiner. Ved Byen falder skiønt Strandfiskerie, meest Torsk og Flyndre, som fanges med Kroge. Byen er forsynet med got ferske Vand, som løber fra en Kilde ved Overmølle, og er ledet igiennem Byen ved en dertil gravet Bek Byens Fartøier ligge i Vinterhavn ved Langedyb, hvilken Havn var at ønske, at den blev sat i Stand.

Byens Øvrighed er en Byefoged og Byeskriver, af hvilke Retten holdes om Tirsdagen. Posten gaaer her fra Byen til Odense om Onsdagmorgen og kommer igien Torsdagaften; atter gaaer den herfra om Løvedagmiddag og kommer igien Mandagmiddag. Markedet holdes hver Torsdag i Fasten med Heste og Kiøbmandsvahre; men den 17. Julii med Kramvahre, saa og den 5. Septbr, og Qvægmarket den 22. Oktober.

Ved Byen ligge disse Øer: Stegøe; lille Stegøe; Fogensøe, en Fierdingvei lang og en halv Fierdingvei breed. Nok to Holme, nemlig store Galøe og lille Galøe. Æbløe, er en Øe, beliggende en Miil fra Byen, og beboes af en Gaardmand og en Huusmand; og paa samme Øe er Skov og Eng. Denne Øe, tilligemed de to Holme Langholm og Lindholm, have tilforn hørt til Byen, men nu ei længere.

2) **Skoubye-Sogn** er Annexet til Bogense-Kiøbstædkirke. Dertil hører Kirkebyen Skoubye, som har 14 Gaarde, 18 Huse; Ællegaard og Brandholt iberegnet. Æskildstrupbye, har 7 Gaarde, 10 Huse. Kierbye, har 12 Gaarde, 19 Huse. Tofte, har 10 Gaarde, 3 Huse. Skaarup, har 3 Gaarde. Herridslevbye, har 13 Gaarde, 2 Boel, 13 Huse. Harridslev eller Harridslevgaard, en Herregaard, hvis frie Hartkorns-Taxt er 92 Tdr. 3 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 1 Td. 2 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 20 Tdr. Ved Gaarden ere Fiskedamme, som har sit Udspring fra en deilig Kilde paa Reerslevmark, hvorfra Vandet driver tvende Gaarden tilhørende Vandmøller, og ved Kousten ledes forbi Friskou igiennem Bogensemark. Samme Kildevand holdes for det beste ferske Vand i Fyhns Land. Under Herregaarden ligger 3 Huse, nemlig: Fredskou, Hestehaven og Hornskou. Ikke langt fra Skoubyekirke er en stor hedensk Begravelse i Kattebjergmark.

3) **Vigerslev-Sogn**; hvis Kirke er en Korskirke med Taarn, og kaldes ogsaa Vierslevkirke. Til dette Sogn hører Vigerslevbye; Margaards-Vandmølle; Ruebye; Lundsgaard og Søehuset; Rødskougaarde; Farstrup; Vierslev; Aagaarde; Moredgaarde; Strygerhuset; Moredvandmølle; Mourødbye; Ælverødsgaard; Smørvraad; Taagerød, paa hvis Byemark er en Kilde, som besøges St. Hansaften; store Traun; lille Traun; Amagerbye; Amagerskou; Sverupgaard; Sveruphuse; Sverupmølle; store Himmelstrup; Ulstrupgaard; Blesbjerg; Munkehuus; Kiellebye; Hauløke, et Boel; Rønrog, et Boel; Hiulskou; Sialdevad, et Boel; Nyekiøbing; Haugsted; Bydsmølle; Rødvadsmølle; Limkilde; Nellemose; Tverskoubye; Tverskoumølle; Katsegnehuse. Ved Landeveien til Odense ere nogle Steder, kaldet: Kom igien; Havgaard; Margaard, en anseelig Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 44 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 7 Skpr. 1 Fkr., Mølleskyld 8 Tdr.

Langesøe, en skøn Herregaard, beliggende ved den Søe Langesøe; dens frie Hovedgaards-Taxt er 25 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr., Skovskyld 3 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. Ved Gaarden er et got Stutterie, frugtbar Eiendom, got Fiskerie, i Særdeleshed af Karper i Søer og Damme. Skovene ere anseelige, med en Dyrehauge til Raa- og Daadyr. Godset bestaaer af 360 Tdr. Hartkorn, hvorpaa boer 72 Gaardmand, 2 Møllere og 62 Huusmænd. Til Gaarden er Birke-Ret, som holdes om Torsdagen. Ved Gaarden er anlagt et Teglværk.

4) **Vøvlinge-Sogn** er Annexet til Vigerslevkirke. Dertil hører Vøvlingebye, hvori er et Hospital for 4 Lemmer. Pølsgaard; Vedebye; Hedeboerne; Tevringe; Sadserup; Fuglebjerglund; Kiøbeskou; Hestehaugen; Skaderød; Høved; Nyegaarde, paa Bøvlingeheede; Skoumøllen; Dyrebekhuse, Vedeleergaard; Siældenglad; lille Kiøbeskou; Trollisdal; Bangsgaard; Græverhuus; Ænemærket; Ælvedgaard, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 52 Tdr. 5 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 3 Tdr. 7 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr. Ved Gaarden er et Teglværk og en Vandmølle. Rugaard, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 56 Tdr. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 8 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb.. Mølleskyld 3 Tdr. Ved denne Gaard har tilforn været anseelige store Skove, men de ere nu ilde forhuggede og ødelagte, efterat det kongelige Ryttergods ved Auction Aar 1764 blev bortsolgt. En af Eierne solgte Godset fra Gaarden, og Gaarden med noget Hartkorn Aar 1769. Til den øvrige Jord blev bygt en Gaard ved en Busk, kaldet Ventetorn, imellem Odense og Middelfart, hvor det kongelige Herskab skifter Vogne, naar Høistsamme reiser igiennem Fyhn, og blev samme Gaard kaldet Ventelykkegaard. Ved Rugaard er en Vandmølle.

5) **Æilbye-Sogn**. Dertil hører Kirkebyen Æilbye, Kiellebye og Æilbyelunde.

6) **Meelbye-Sogn** er Annexet til Æilbyekirke. Dertil hører Meelbye, Jullerupbye, Branstrup, Bekkegaarde.

7) **Søndersøe-Sogn**. Dertil hører Søndersøebye, Ørridslev, Veedbye, Segerup, Dalumgaard eller Dallundgaard, en skøn Herregaard med ypperligt Fiskerie, Skov og Bøndergods; dens frie Hovedgaards-Taxt er 53 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 2 Tdr. 2 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld

1 Td. 2 Skpr. Ved Gaarden er den store Dallunds-Søe, som er 1240 Alen lang og 558 Alen breed, hvori fanges adskillige Slags ferske Fiske. Ved Søndersøebye findes paa Marken sex Høie med Kiempebegrovelser. Udi dette Sogn er et Hospital.

8) **Guldbierg-Sogn**, hvis Kirke ligger ude paa Marken paa en Bakke. Dertil hører Kaalhaagebye, som foruden Præstegaarden har 4 Gaarde, 1 Boel 3 Huse. Nordskou, har 3 Gaarde, 1 Boel. Revendrupbye, har 3 Gaarde, 1 Huus. Paa Revendrupbye-Mark er en Sundhedskilde, kaldet Snouskilde, som besøges St. Hansaften. Paa samme Mark ere to hedenske Begrovelser, og en stor Steen med to Jernkiler. Smidstrupbye, som har foruden Degneboligen 4 Gaarde, 2 Huse.

9) **Sandager-Sogn** er Annexet til Guldbiergkirke. Til Sandagerkirke, som ogsaa ligger ude paa Marken, hører: Nørre-Æsterbølle, som har 13 Gaarde, 5 Boel og 11 Huse. Bøgelunde var en liden Bye, som nu er afbrudt. Sandager, en god Herregaard af høi Alder, hvis frie Hovedgaards-Taxt er 40 Tdr. 7 Skpr. 2 Fkr., Skovskyld 1 Td. 2 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 8 Tdr. Gyldensteen, en prægtig Herregaard med Graver omkring, saa brede som en Søe; og er tillige den grevelige Residenz, thi Gaarden er med mere Gods, Aar 1720 erigeret til et Grevskab. Gaarden hedte fordum Ænggaard, men er nu Hovedgaarden i Lehngrevskabet Gyldensteen og et ypperligt Herresæde. Gaardens Hovedgaards-Taxt er 47 Tdr, 3 Fkr., Skovskyld 3 Tdr. 4 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb. Under Grevskabet er henlagt Øregaard, hvis frie Hartkorn er 53 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 18 Tdr. 1 Fkr. 2 Alb.; saa og Uggerslevgaard, med Hovedgaards-Taxt 53 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr., Skovskyld 1 Fkr. 1 Alb. Desforuden er Grevskabets frie eller privilegerede Bøndergods 292 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr., Frihedsgods 200 Tdr.

10) **Særslev-Sogn**; hvis Kirke er bygt af store firkantede Kampesteen, og i det høie Taarns Brandmuur paa Gavlen sidder en 24 Punds Kanonkugle indmuret. Baade Kirken og Præstegaarden ligger imellem Særslev- og Hammeløvbyer. Strax ved Kirken er Møekilde, som næsten er tilstoppet. Præstegaarden har tilforn ligget i Hammerslev; men da den Aar 1654

afbrændte, blev den forflyttet til Sørslev. Til dette Sogn hører Sørslevbye, som har 8 Gaarde. Kaasterslev, har 7 Gaarde og 4 Boel. Moderupbye, har 7 Gaarde. Moderupgaard. Svenstrup, har 5 Gaarde. Slagstrup, har 3 Gaarde. Askebye har 7 Gaarde. Hemmersløv, har 8 Gaarde. Sønder-Terbølle, har 6 Gaarde. Makerup, har 9 Gaarde, Toderup, har 5 Gaarde. Udi Sørslevbye holdes Herredstinget.

11) **Haarslev-Sogn**; hvis Kirke er fordem kaldet Hottersleben, af den danske Konge Hotter. Til Sognet hører Haarslevbye, som har 18 Gaarde, 25 Huse. Nu er Præstegaarden opbyggt ved Haarslevkirke, da den før laae i Faarsbølle, hvor den afbrændte Aar 1645. Ved Haarslevbye er en dyb Dal, hvor tilforn har været en Bek, som gjorde baade Sogneskiel og Amtskiel. De øvrige Byer ere: Faarebølle, har 4 Gaarde, 2 Huse. Lykkesborg, een Gaard. Store Labøel, een Gaard. Lille Labøel, een Gaard. Labøel-Sam, een Gaard. Viernebye, har 8 Gaarde, eet Huus. een Gaard. Lykkegaard, een Gaard. Gambye, har 13 Gaarde, 8 Huse. Skousgaarde, har 7 Gaarde, eet Huus. Nyemark, har 3 Gaarde, 2 Huse. Hindevad, har 3 Gaarde, 6 Huse. Rønnemosegaard, een Gaard. Lille Rønnemose, een Gaard. Nellerød, een Gaard. Nellerødhuus, eet Huus. Store Paddesøe, een Gaard, 2 Huse. Lille Paddesøe, een Gaard. Leerbek, een Gaard. Laage, een Gaard, eet Huus. Skræderhuset, een Gaard. Muusbierg, een Gaard. Brisak, een Gaard, Stradsborg, een Gaard. Hessenkassel, eet Huus. Biørnsboe, een Gaard. Diget, to Gaarde. Æilskoubye, har 13 Gaarde, 13 Huse. Aagaardemølle, eet Huus. Rakkelbroe, eet Huus. Lykersborg, har tilforn været et adeligt Herresæde, men er nu en Bondegaard.

12) **Oure-Sogn eller Orte-Sogn** er Annex til Brenderup-Kirke i Vends Herred. Dertil hører Orte- eller Ourebye; Skaastrup; Hugergaarde; Ørbeksbye; Øregaard, en Herregaard, hvis Hovedgaards Taxt er 53 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 18 Tdr. 1 Fkr. 2 Alb. Den kaldes ogsaa Gabelslykke; men nu er Gaard og Gods lagt under Grevskabet Gyldensteen, Øregaardsmølle og Pikhuset. Dette Sogn blev Aar 1620 annekteret til Brenderup-Sogn.

Kilde: Nicolay Jonge,

Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse.

Kjøbenhavn 1777

Johan Rudolph Thieles Bogtrykkerie og paa hans Forlag, boende i store Helliggieststrædet No. 150

Side 279 – 284.